

Майя Перфільєва
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного
Університету імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ОДИН З НАЙБІЛЬШ АКТУАЛЬНИХ НАПРЯМІВ У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Анотація: у статті висвітлюється поняття технології соціального проектування, необхідності її використання у роботі фахівців соціальної сфери. Головна увага зосереджена на тому, що підготовка та реалізація соціальних проектів допомагає підвищити рівень умов життя населення, покращити соціальні стосунки, зміцнити ціннісні орієнтації суб'єктів та об'єктів соціально-педагогічної діяльності.

Ключові слова: соціально-педагогічне проектування, соціальний проект, життєвий цикл проекту, Центр соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів».

Аннотація: в статье освещено понятие технологии социального проектирования, необходимость ее использования в работе специалистом социальной сферы. Главное внимание сосредоточено на том, что подготовка и реализация проектов помогает повысить уровень жизни населения, улучшить социальные отношения, укрепить ценностные ориентации субъектов и объектов социально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: социально-педагогическое проектирование, социальный проект, жизненный цикл проекта, Центр социальной и образовательной интеграции «Без барьеров».

Summary: the article deals with concept of social engineering technology. In addition, we need to use it in the field of social experts' activity. The main focus is put on the fact that the preparation and implementation of social projects helps us

to improve living standards, improve social relationships and strengthen the value orientation of subjects and objects of social and educational engagement.

Keywords: social and educational design, social project, project life cycle, Centre for social and educational integration "Without Barriers".

На сьогодні неможливо вирішити соціальні проблеми традиційним шляхом, а тому у зв'язку з цим виникає необхідність використання інноваційних технологій роботи. Адже актуальність застосування технологій соціального проектування в практиці фахівців соціальної сфери визначено необхідністю поліпшення умов життя населення, зокрема тих, хто потрапив у складні життєві обставини.

Значний вклад у теоретичне обґрунтування технології соціального проектування зробили ряд дослідників, а саме: О. Безпалько, В. Луков, О. Яременко, А. Никончук, В. Плишевський, С. Кримський, Л. Тюптя та ін. Незважаючи на численні наукові пошуки в напрямках формування інтересу до проектної діяльності, проблема формування у фахівців соціальної сфери практичних навичок лишається малодослідженою та мало опрацьованою.

Мета статті – розкрити сутність процесу соціального проектування як необхідної інноваційної технології у сфері соціальної роботи на прикладі Центру соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів».

Під впливом соціальних змін одним із найважливіших завдань сучасності стає необхідність постійного вдосконалення системи і практики освіти. Вирішенню цього завдання покликані сприяти сучасні заклади освіти, позашкільні освітні заклади, родина та інші соціальні інститути, які в своїй діяльності використовують інноваційні методи навчання та виховання.

Одним із популярних на сьогоднішній час є інноваційний метод соціально-педагогічного проектування. Що ж таке соціально-педагогічне проектування, коли воно виникло? Одні дослідники вважають, що соціальне проектування було завжди, в усякому разі вже з античності, в цьому сенсі «Держава» Платона може вважатися одним з перших проектів. Інші – стверджують, що про соціально-педагогічне проектування можна говорити,

тільки починаючи з 20-30-х років минулого сторіччя, коли склалася ідеологія проектування, в рамках якої були поставлені завдання проектування нових суспільних відносин, нової людини. Існує точка зору, що соціально проектування формується тільки зараз, оскільки в даний час відбулося усвідомлення соціально-педагогічного проектування і складаються його зразки, в яких цілеспрямовано впроваджується ідеологія і методи проектування [3, с.7].

О. Безпалько виділяє найбільш поширені у вітчизняній та зарубіжній літературі дефініції проектування:

- визначення версій чи варіантів розвитку або зміни певного явища чи об'єкта;
- конструювання варіантів оптимального майбутнього стану об'єкта;
- форма випереджального відображення і перетворення дійсності, спрямована на конструювання системи параметрів майбутнього матеріального об'єкта чи якісно нового його стану;
- прийняття рішень в умовах невизначеності [2, с. 5].

Отже, соціальний проект – це сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання у середовищі, що змінюється, матеріальної або духовної цінності. Це нововведення мусить мати просторово-часові координати, а його вплив на людей – визнаватися позитивним за соціальним значенням [5].

Соціальний проект завжди реалізується в певному соціальному, територіальному та часовому просторах і має кілька характерних особливостей. У нього завжди є мета, оскільки визначені цілі є запорукою отримання конкретних результатів. Проекти завжди обмежені у часі і просторі, оскільки у них завжди є початок і кінець. Проект завжди реалізується в певному місці та контексті.

Отже, проектування можна розподілити на дві взаємопов'язані складові – розроблення та виконання проекту.

Проміжок часу між моментом появи проекту і моментом його ліквідації складає життєвий цикл проекту. Життєвий цикл проекту є базовим, вихідним поняттям для дослідження проблем реалізації проекту, фінансування робіт, прийняття рішень про доцільність капіталовкладень та деталізації проекту.

Життєвий цикл проекту – концепція, що розглядає проект як послідовність фаз, подій та етапів, кожна з котрих має свою назву та часові межі. Незалежно від розміру, обсягу й вартості виконуваних операцій будь-який проект у власному розвитку проходить періоди задуму, підготовки, реалізації, закінчення та ліквідації. Всі ці стани проекту, як правило, поділяються на складові, які дістали назви «фаза», «стадія» та «етап». Сьогодні не існує єдиного підходу до розподілу процесу реалізації проекту на складові елементи. Це пояснюється відмінностями у підходах учасників проекту до поділу проекту на найважливіші відправні точки, які дозволяють планувати, відслідковувати, контролювати та оцінювати розвиток проекту й, якщо необхідно, коригувати його реалізацію.

Життєві цикли проекту визначають:

- яка робота має бути зроблена на кожній фазі;
- хто має бути залучений до проекту у кожній фазі. Ступінь деталізації і термінологія опису відповідних процедур залежать від характеру проекту, предметної культури, поставлених завдань, наявних ресурсів і, можливо, уподобань та смаків проектного аналітика.

Реалізація проекту вимагає виконання певної кількості різноманітних заходів і робіт, які для зручності розгляду можна поділити на дві групи: основна діяльність і діяльність із забезпечення проекту [4].

Прикладом реалізації соціального проекту у практичній діяльності є модель Центру соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Експеримент реалізується на базі факультету соціальної та психологічної освіти, з залученням студентів із особливими потребами.

Так як і кожний проект він має відповідне текстове оформлення, в якому відображаються:

- проблема, на вирішення якої спрямовано проект;
- мета та завдання проекту;
- опис видів діяльності, які плануються виконати у межах проекту;
- терміни та місце реалізації проекту;
- прогнозовані результати;
- кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення проекту;
- кошторис витрат.

Актуальність проекту зумовлена тим, що відповідно до Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2016 року» передбачається забезпечення дітей та молоді з особливими потребами якісними соціально-педагогічними та психологічними послугами навчальних закладів, у тому числі вищих, що сприятиме створенню умов для реалізації їхнього особистісного потенціалу. Тому набуває актуальності соціально-педагогічна підтримка молоді з особливими потребами в процесі навчання в умовах вищого навчального закладу.

Загальновизнаним гарантом реалізації права на середню та вищу освіту молоді з інвалідністю є План дій Ради Європи на 2006-2015 роки щодо захисту прав людей з обмеженими можливостями, забезпечення їхньої повноцінної участі в житті суспільства. Реалізується план заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна».

Незважаючи на посилену увагу державної влади, науковців, громадської спільноти до соціалізації молоді з інвалідністю існує низка суперечностей, що вимагають свого вивчення і пошуку шляхів вирішення.

Зокрема:

- збільшення кількості студентів з обмеженими можливостями у вишах України та нерозробленість концептуальних моделей їх соціально-педагогічної підтримки;

- необхідність реалізації сучасних підходів щодо організації соціально-педагогічної підтримки студентів з інвалідністю та відсутність розроблених методик їхньої соціально-педагогічної реабілітації протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі;

- необхідність професійного здійснення соціально-педагогічної роботи з особливими потребами та відсутність спеціалізованого структурного підрозділу в університеті, метою діяльності якого є сприяння адаптації та інтеграції студентів до освітнього та соціального середовища;

- необхідність інтеграції студентів з особливими потребами у навчально-виховний соціум і недостатня увага вітчизняних вишів на реалізацію індивідуально-творчого розвитку особистості студента з інвалідністю [1].

Метою створення і діяльності Центру соціальної та освітньої інтеграції осіб з особливими потребами є консолідація зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну підтримку осіб з особливими потребами щодо їх адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції у освітнє та соціальне середовище, на створення умов для саморозвитку та самореалізації, розвиток соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами.

Основними завданнями проекту є:

- забезпечити права молоді з функціональними обмеженнями на здобуття освіти в умовах освітніх навчальних закладів у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;

- різнобічний розвиток індивідуальності молодшої людини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;

- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я вихованців;
- виховання в молоді любові до праці, здійснення їх допрофесійної підготовки, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самовизначення;
- виховання особистості як культурної і моральної людини з етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе;
- надання у процесі навчання й виховання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку вихованця.

Водночас, діяльність Центру спрямована на розроблення, впровадження і постійне удосконалення системи супроводу навчання студентів з інвалідністю, яка охоплює наступні напрями: технічний, педагогічний, психологічний, медичний, соціальний, реабілітаційний, спортивний. Усі перелічені складові системи супроводу вступають в дію поступово і можуть діяти одночасно, доповнюючи одна одну.

Для вирішення проблемного поля та реалізації поставлених завдань скоординовано діяльність відповідних секторів: науково-дослідного, міжнародної діяльності, зв'язків з громадськістю, навчально-виховного, соціально-побутового, психокорекційної діяльності, медико-реабілітаційного, культурно-дозвіллевого, волонтерської діяльності.

Можливі проблемні ситуації під час здійснення етапів: відсутність належного фінансування; низький рівень мотивації учасників проекту; відсутність підтримки з боку фахівців освітньої та соціальної сфери; низька готовність батьків надавати реальну допомогу молодому інваліду у процесі його навчання; професійне вигорання.

Таким чином, завдяки технології проектування створена система соціально-педагогічної підтримки студентів з особливими потребами дозволяє їм досягнути високих результатів не тільки у навчальній, а й у творчій та професійній діяльності.

Отже, цінність впровадження інноваційних проектних технологій у практичній діяльності фахівця соціальної сфери полягає у тому, що вони дозволяють забезпечити сприятливі умови соціалізації особистості в різних сферах її діяльності завдяки способу організації цілеспрямованої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева М. О. Розвиток соціальної компетентності студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Андреева М. О. – Слов'янск, 2014. – 21 с.
2. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навч. посіб. / О. В. Безпалько. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 128 с.
3. Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / под. ред.. І. Г. Єрмакова. – К.: Департамент, 2003. – 152 с.
4. Сучасні підходи до поділу життєвого циклу проекту на фази. Стадії та етапи: порівняльна характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referat-ok.com.ua/ekonomichna-teoriya/suchasni-pidhodi-do-podilu-zhittjevogo-ciklu-proektu-na-fazi-stadiji-ta-etapi-porivnyalna-harakteristika>
5. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: Теорія і практика [Електронний ресурс] / Л. Тюптя. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/564-sotsalna-robota-tyuptya-lt.html>